

Ontmoeting 2: Tina Vervaeke

Waar drama is, is geen liefde

Een yogastudio aan de rand van de stad is de setting voor een opstellingsdag¹ geleid door Tina Vervaeke. De mensen die hebben ingeschreven druppelen één voor één binnen in de kleine ontvangstruimte. Sommigen hebben ingetekend als opsteller, de meesten - zoals ik - als representant. Als iedereen goed en wel geland is, nodigt Tina ons allen uit in de studio. We gaan zitten in een halve kring op stoelen en laten ons op sleeptouw nemen door de gastvrouw/kapitein. De meeste deelnemers kennen elkaar niet noch elkaars verhalen, dat is ook niet nodig, zo blijkt. Vandaag zullen we representant zijn in elkaars familiesystemen, en op het einde van de dag zullen onze wegen opnieuw scheiden.

In de loop van de dag passeren de situaties van vier opstellers oftewel vraag-inbrengers de revue. Telkens is een knoop in het heden van de persoon de aanleiding om een vraag te formuleren: een patroon dat zich in relaties steeds lijkt te herhalen, een verdriet dat veel plaats inneemt of een boosheid die koppig en onbeweegbaar is. Het verloop per opstelling is - abstract bekeken - telkens hetzelfde: Tina nodigt de vraag-inbrenger uit voor een korte situering om op die manier zicht te krijgen op de essentie van de vraag. Dan worden de hoofdfiguren opgesteld in de ruimte, in de vorm van representanten. Soms zijn het geen personen die worden opgesteld maar meer abstracte dingen zoals een concrete plaats of een bepaald gevoel. Zodra er personen of situaties worden opgesteld gebeurt er iets merkwaardig: er ontstaan spanningsvelden, ze werken als onzichtbare krachten in de ruimte, soms subtiel, soms uitgesproken. Als representant word je uitgenodigd om in het moment te blijven, dicht bij je gewaarwordingen. Wat voel je hier en nu als representant in deze opstelling? Je kent de situatie van de opsteller niet in detail maar als je naar je eigen lichaam luistert, vertelt het je dingen. *Daar wil ik niet zijn. Dat voelt niet juist. Daar wil ik naar toe. Dit zou ik willen doen.* De situatie die ontstaat wordt als het ware een scène die door de opsteller kan worden geobserveerd. Het systeem waartoe hij - vaak op een intieme, soms op een verstikkende manier - behoort, wordt nu aan hem getoond. Hij kan er naar kijken als observator, als waarnemer.

De *tableaus vivants* die gedurende de dag passeren zijn indrukwekkend. Gezinnen worden voor vervolledigd voor even, ongeziene connecties worden onthuld, onuitgesproken gemis krijgt een plaats. Vaak is er flink wat weerstand te trotseren voor er dingen gaan verschuiven. Tina begeleidt de opstellingen geduldig en liefdevol. Soms is het vrij duidelijk waar er systemisch gaten zitten: een weggerukte ouder, een vroeggestorven kind, een traumatische gebeurtenis. Op andere momenten spelen er complexe verknoppingen of moeilijk duidbare mechanieken, maar zelfs dan is er telkens een

---

¹ 'Opstellingswerk omvat een praktische verhelderende techniek (ontwikkeld door Bert Hellinger) waarmee je inzicht kunt krijgen in de oorzaak waarom situaties in je leven zich op een bepaalde manier manifesteren. Het wordt duidelijk hoe oude, onbewuste patronen je leven beheersen omdat ze doorheen verschillende generaties, vanuit hen die je opvoeden, zijn doorgegeven. We worden ermee geconfronteerd in relatie met onszelf, familie, vrienden, collega's ... . Het is een hulpmiddel om bepaalde (meestal onzichtbare) patronen helder te maken. Je krijgt letterlijk een beeld van wat er aan de hand is, en naargelang het (familie)systeem het toelaat, kan de belemmering opgeruimd worden, door het los te weken en vrij te maken. Dit gebeurt met eerbied en respect zonder oordelen of veroordelen.' (hemalis.be)

moment van verschuiving en inzicht, een moment van licht. Tranen stromen bij de opstellers maar evengoed bij de representanten omdat het erg ontroerend is om te zien hoe er beweging komt in relaties of situaties die soms al vele jaren lang totaal versteend zijn. Evengoed ontstaat er emotie omdat sommige dingen resoneren met je eigen systeem, met dingen die je zelf hebt meegemaakt of die je kent uit je eigen kring.

De kapitein vaart op basis van intuïtie en ervaring tot er dingen schuiven en klikken. Op een tastende en toch ontspannen manier stelt Tina vragen aan de representanten en gaat ze aftoetsen bij de vraag-inbrenger. Zonder enig drama of gewauwel creëert ze een setting waarin posities kunnen worden ingenomen. Als een schilder gaat ze aan de slag met verbanden die verschijnen, stiltes die opduiken, emoties die aarzelend of juist prompt ontstaan. Ze heeft oog voor wat er binnenin gebeurt, niet alleen bij de vraag-inbrenger maar ook bij de representanten. Zorgzaam maar kordaat draagt ze de hele opstelling en voedt ze de posities. Ze blijkt ook gezegend met een goed gevoel voor humor waardoor er - in de vorm van een gniffel of een lach - op gezette tijden welgekomen bellen zuurstof en ontlading verschijnen.

Tegen de late namiddag gaan we weer aan land. Er heerst een bijna uitgelaten sfeer in het voorportaal van de yogastudio. Wij matrozen kennen elkaar niet persoonlijk en zullen elkaar wellicht niet meer terugzien na vandaag, toch voelt het juist om gedegen afscheid te nemen met een kus of een omhelzing. Een beetje schoorvoetend benader ik Tina in verband met de reeks interviews die ik in gedachten heb.

'Ja, da's goed,' zegt ze meteen.

Ik ben verbaasd over haar affirmatie zonder meer uitleg.

'Zal ik wat meer omkadering geven?' vraag ik.

'Dat komt dan toch wel, niet?'

Ze knikt me toe met fonkelende ogen.

In de dagen voor kerstmis heeft Tina een plek in haar agenda gevonden voor een treffen. Op de fiets onderweg denk ik aan de interviewtips die ik kreeg van iemand met een pak journalistieke ervaring. 'Bereid je vragen voor maar neem ze niet mee naar het interview. Zorg er vooral voor dat je goed weet waarover je dingen wil te weten komen.'

Wat wil ik eigenlijk weten van Tina? Terwijl ik de koppige kasseien van het begijnhof trotseer moet ik aan mezelf toegeven dat ik het niet precies weet. Ik sprak haar aan omdat haar aanpak en haar manier van *zijn* indruk op mij maakt. Omwille van het werkplezier dat ze uitstraalt terwijl ze mensen begeleidt in de diepste krochten van hun ziel. Omwille van de intrigerende termen die ze links en rechts laat vallen, zoals 'bewustzijnsfitness' en 'familiale systeemdruk'. En dan is er ook nog dat ene zinnetje dat ze vermeldde op de opstellingsdag, die uitspraak van haar leermeester Bert Hellinger². 'Waar drama is, is geen liefde.'

---

² <http://www.hellingerinstituut.nl/>

‘Ga maar vast naar boven naar mijn praktijkruimte, ik zet nog even thee,’ zegt Tina als ze me zwierig binnenlaat in het charmante begijnhuis waar ze woont en werkt. Ik zie pantoffels in vele maten staan bij de trap en trek een paar aan alvorens naar boven te gaan. De krakende trap vertelt verhalen over de vele generaties die hier eerder hebben gewoond. Op de eerste verdieping staat een deur open. De praktijkruimte is een lichte plek met brede plankenvloer en ramen opgedeeld in vierkantjes. Ik kijk even naar buiten, naar het ommuurde voortuintje te midden van het begijnhof. Hier vlakbij raast de stad maar op deze plek heerst er een soort van pittoreske rust. In een hoek van de ruimte staan twee kuipstoeltjes bij een tafeltje, aan de andere kant een behandelingstafel gedekt in wit linnen. Verder niets. Tina combineert in haar praktijk drie vormen van therapie: craniosacraal therapie³, opstellingswerk en Somato Emotional Release (SER)⁴.

‘Zo,’ zegt ze als ze gaat zitten in het kuipstoeltje naast het mijne.

‘Zo,’ zeg ik. Ik beantwoord haar glimlach en wrijf even over mijn knieën. Daar ga ik dan, met het kaderen van dit interview. In een paar minuten schets ik waar ik vandaan kom. Mijn traject in de kunsten, mijn uitvallen en het nieuwe zoeken dat er uit is ontstaan. Ik leg uit dat het een zoeken is over het individuele haperen en hoe het verbonden is met het grotere. Het grotere geheel en het grotere haperen. Kan je spreken van een systemische *burn out* in onze samenleving, vraag ik me af. Zou het kunnen dat individueel bewustzijnswork cruciaal is om nieuwe zaadjes te doen ontkiemen? Ze luistert aandachtig en knikt me toe. Ik eindig mijn intro met te zeggen dat ze sowieso alles kan nalezen en ze knikt nogmaals als teken dat we kunnen beginnen. Ik vraag haar naar het verloop van haar pad en naar de scharniermomenten.

Harmonie

Tina kijkt even weg om na te denken.

TV: ‘Ik was van kleins af enorm geïntrigeerd door hoe het er aan toe ging tussen volwassenen. Mijn moeder is één van de Baskische kinderen die tijdens de Spaanse burgeroorlog naar België is gekomen. Oorlog of disharmonie is op die manier al heel vroeg in mijn leven gekomen.’

Ik kijk naar Tina’s zwarte haren en donkere ogen, een vleugje Spaans bloed.

‘Mijn moeder kwam terecht in een warm pleeggezin waar ze erg aan haar gehecht raakten. Later zouden de zussen van mijn moeder terugkeren naar Spanje, maar zij bleef in België. Ook dat intrigeerde me tijdens mijn opgroeien, hoe er twee families waren, één ver weg en één dichtbij.’

Tina kamt met twee vingers haar haren naar achteren langs weerszijden.

‘Mijn moeder groeide op in België, en op een dag leerde ze mijn vader kennen. Tijdens hun huwelijk werd hij alcoholverslaafd, hij kon behoorlijk agressief zijn als hij gedronken had. Ik heb als klein kind redelijk erge dingen gezien, mishandeling bijvoorbeeld. Toen al - in mijn herinnering was ik maar vijf

---

³ CranioSacraal Therapie is erop gericht blokkades binnen het craniosacraal systeem op te heffen zodat hersenvliezen en de schedelbotten hun natuurlijke bewegingsvrijheid herwinnen en de ritmische beweging hersteld wordt. De schedelbotten zijn hierbij de harde uitlopers van het hersenvlies. Door ze als ankerplaatsen te gebruiken, wordt invloed uitgeoefend op het geheel van het craniosacraal systeem. Door precies en zacht de handen te plaatsen op de schedel of op, om het even welk deel van het craniosacraal complex, kan een ervaren therapeut het ritme met zijn of haar handen waarnemen. Zo kunnen delen of gebieden waar blokkades zich bevinden opgespoord en in balans gebracht worden. (upledger.be)

⁴ Somato Emotional Release (SER), staat voor het loslaten van emotionele spanningen die opgeslagen zitten in het lichaam. Dus naast lichamelijke klachten, richt craniosacraal therapie zich ook juist op psycho-emotionele klachten. Deze klachten kunnen ontstaan doordat onverwerkte spanningen en emoties, van gebeurtenissen die u ergens in het leven heeft meegemaakt, worden opgeslagen in het lichaam. (sensgezondheidszorg.nl)

of zes - dacht ik "wat is dat hier". Ik was geïntrigeerd door de polariteiten goed en kwaad. Als ik mijn ouders observeerde, wie ze waren, hoe verschillend ze waren, en ik bedacht dat ik daaruit voortkwam, dan vond ik dat hoogst eigenaardig. Ik verlangde natuurlijk naar een situatie van harmonie, zoals iedereen. Zo ontwikkelde ik al heel snel de helper in mij, om mijn mama bij te staan. Mijn moeder zei altijd dat ze veel van mij leerde.'

Opnieuw gebruikt ze haar vingers als kam om haar haren naar achter te brengen.

'Vanaf mijn elfde ging ik iedere zomer naar mijn familie in San Sebastian, een schitterende streek, met prachtig weer, een indrukwekkend landschap en een warme sfeer. Mijn hart "waw"- de er, ik was er zo graag. Iedere keer als ik terug naar België kwam voelde ik mij diep-ongelukkig. Mijn moeder daarentegen leek het niet moeilijk te vinden, ze nam keer op keer afscheid en keerde zonder probleem terug naar huis. Ik begreep niet waarom het voor mij zo verscheurend was. Telkens voelde ik een enorm verdriet, een verdriet dat niet in verhouding was met de situatie. Dat soort van gespletenheid, dat zijn dingen die hebben bijgedragen tot mijn pad, denk ik.'

Ze neemt even een slokje thee.

'Ik groeide op, leerde mijn man kennen en kreeg twee zonen. Trouwens, mijn man toen en mijn partners later zijn telkens Nederlanders geweest. Het lijkt wel alsof ik nooit een solide connectie met iemand van hier kon maken. Bizar is dat.'

Wat deed je toen als werk?

TV: 'Ik werkte voor een bedrijf, een multinational. Ik heb lang in de bedrijfswereld gewerkt. Het kwam praktisch gezien goed uit toen, ik kon mijn leven inrichten op het ritme van de kinderen en ik verdiende goed mijn boterham. Ik had wel een paar collega's waarmee het goed klikte, maar ik heb mij er nooit goed gevoeld.'

Ze schudt het hoofd, haar haren vallen weer naar voren.

'Rond mijn vierendertigste kwam er een scharniermoment. Mijn partner en ik besloten uit elkaar te gaan. Dat was natuurlijk een zware periode, de kinderen waren pas vier en zes. We hebben erg ons best voor gedaan om in goede omstandigheden uit elkaar te gaan. Maar daar stond ik dan ineens, alleen. Door die situatie is alles in een stroomversnelling gekomen. Ik voelde dat er ook op werkvlak dingen waren die niet klopten. "Dit is het niet, dit is het niet," dreunde er alsmear door mijn lijf. De echte spoorwissel is er gekomen door verschillende ontmoetingen. Eens alleen, leerde ik allerlei nieuwe mensen kennen. Ik voelde mij erg vrij. Het was een beetje zoals een tweede jeugd beleven. Gestaaag werd mijn zelfvertrouwen weer sterker. Parallel met het uitgaansleven, startte er een spiritueel pad. Ik leerde allerlei interessante mensen kennen en stortte mij in het lezen. Niet dat ik daarvoor niet geïnteresseerd was in spiritualiteit. Ik had altijd veel gelezen, als puber was ik gebeten door het existentialisme, Sartre, De Beauvoir, dat soort dingen. En ook was ik altijd al erg geboeid door kwantumfysica. Toen ik twintig was had ik de dansende Wu Li meesters van gelezen van Gary Zukav⁵. Ik las ook Castaneda⁶ over andere realiteiten en hallucinogene paddenstoelen, iets wat ik

---

⁵ *The Dancing Wu Li Masters* is a 1979 book by Gary Zukav, a popular science work exploring modern physics, and quantum phenomena in particular. It was awarded a 1980 U.S. National Book Award in category of Science. Although it explores empirical topics in modern physics research, *The Dancing Wu Li Masters* gained attention for leveraging metaphors taken from eastern spiritualist movements, in particular the Huayen school of Buddhism with the monk Fazang's treatise on The Golden Lion, to explain quantum phenomena and has been regarded by some reviewers as a New Age work, although the book is mostly concerned with the work of pioneers in western physics down through the ages. (wikipedia)

⁶ **Carlos Castaneda** was een Amerikaanse schrijver en antropoloog van Peruviaanse afkomst die een aantal boeken heeft geschreven over zijn relatie met en leerschool bij een indiaanse tovenaars genaamd Don Juan Matus. Aanvankelijk maakten de gesprekken met Don Juan deel uit van zijn afstudeerscriptie in de antropologie, over het gebruik van hallucinogene paddenstoelen en cactussen, maar later ging Castaneda in de leer bij Don Juan om diens wereldbeeld en wijsheid te leren. Zijn werk bevat beschrijvingen van paranormale ervaringen, verschillende

overigens nooit zelf gedaan heb.’ Ze glimlacht. ‘Ook was ik altijd erg met mijn dromen bezig geweest, met het idee dat er andere werelden bestonden die we via onze dromen konden betreden.

De wijsheid van het lichaam

‘Soit, ik was dus op zoek naar iets anders maar ik wist nog niet wat het was. En dan - dat zal ergens in ‘99 zijn geweest - gebeurde er iets vreemd: ik begon geometrische patronen te zien, bewegende fijne patronen. Zelfs met mijn ogen open zag ik ze. Wat was aan de hand? Het was prachtig maar verwarrend, het was als dromen terwijl je wakker bent. Iemand stuurde me toen naar een lezing van een fysicus, Dan Winter⁷. De patronen die ik zag bleken te bestaan. Winter legde uit dat het zien van patronen gaat over een connectie met andere velden en dat er via die patronen informatie binnenkomt. Ik vond het best verwarrend en heb toen allerlei dingen zitten uitzoeken, een beetje op een krampachtige manier. Tot er iemand mijn worstelingen observeerde en zei “weet je, laat het gewoon zijn, je hoeft het met je ratio niet te weten, laat het gewoon binnenkomen en het zal zijn vruchten wel afwerpen.” Dat bleek een goede tip. Een tijd later belandde ik toevallig bij een vrouw die prachtige tekeningen maakte, Adinda Saelens, zij was kunstenaar maar gaf ook craniosacraal therapie. Het was een echte ontdekking, ik vond de behandeling fantastisch. Zij zei me vlakaf dat ze dacht dat het iets voor mij zou zijn als therapeut en voilà. Ik ben de basis gaan volgen in 2000 en ik was vertrokken. Ik leerde de baas van de opleiding kennen en ik voelde een echte connectie. Op dezelfde manier, via een persoonlijke connectie, kwam ik in contact met opstellingswerk. Toen ik het introductieboek van Bert Hellinger las, had ik een enorm gevoel van herkenning. Ik was vooral gegrepen door het feit dat Hellinger benadrukt dat je in opstellingswerk zowel dader als slachtoffer in je hart moeten kunnen sluiten, zonder een gevoel van veroordeling. Dat resoneerde bij mij heel erg omdat ik was opgegroeid met een vader met een alcohol- en een agressieprobleem. In de opleiding ontdekte ik dat aan de basis van het probleem van mijn vader een heel diep trauma lag. Sommige mensen zijn niet sterk genoeg om daarmee om te gaan en reiken uit naar verslavingen. Het opstellingswerk in groep ben ik pas later gaan doen, ik heb het lang in individuele sessies gedaan, aan de hand van poppetjes, of in de verbeelding tijdens de craniosacraal behandeling.’

Wat bedoel je, in de verbeelding?

TV: ‘Wel, de persoon ligt op tafel en - alsof er in het lichaam een podium is - nodig ik figuren uit, bijvoorbeeld de vader en de moeder, om te voelen hoe ze tegenover elkaar staan...’

Dus thema’s waarvan je aanvoelt dat ze belangrijk zijn voor die persoon, breng je in gedachten in de ruimte?

TV: ‘Ja, net zoals we in opstellingen doen, kan dat ook in de verbeelding.’

Verloopt een craniosacraal behandeling in volledige stilte?

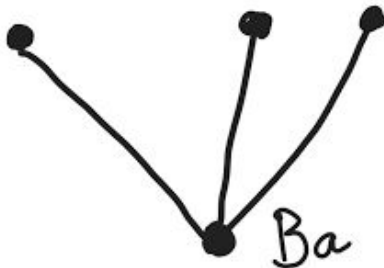
TV: ‘Behalve bij SER. “Somato Emotional Release” is een vorm van behandeling binnen de sacraaltherapie die gaat over lichaam, emoties en loslaten. Als iemand last heeft van een orgaan bijvoorbeeld of op een bepaalde plek in het lichaam, dan kan je die persoon daar naartoe brengen. Neem nu dat ik een vrouw op de tafel heb liggen, ik leg mijn ene hand op haar onderbuik, mijn andere op haar onderrug, bij haar heiligbeen. Na een tijd, als ze weggezakt is in de *mid tide*, in de

---

psychologische technieken (zoals Neuro-Linguïstisch Programmeren), tolteekse magische rituelen, sjamanisme en ervaringen met hallucinogene drugs zoals peyote en jimson weed.

⁷ http://www.bibliotecapleyades.net/ciencia/ciencia_danwinter_a.htm

meditatieve staat, dan zeg ik bijvoorbeeld 'laten we vandaag eens gaan kijken naar jouw baarmoeder'. Het is alsof we heel klein worden en daar gaan rondwandelen. Ik vraag altijd of het oké is als ik mee ga. Wat zie je daar? Niet te veel nadenken, het eerste wat binnenkomt is juist. Vanuit je cellen komt er informatie naar boven die je via beelden en metaforen omzet in woorden. Op die manier kan je dieper gaan in je celherinnering, naar dingen die als het ware bevroren zijn in de tijd, maar die alsnog gezien kunnen worden. Net als bij opstellingswerk, vanuit de rol als waarnemer.'

Is deze celherinnering datgene waarover je het hebt als je spreekt over de wijsheid van het lichaam?

TV: 'Ja, in de cranio gaan we ervan uit dat onze intelligentie en onze ziel in iedere cel vervat zit. Over de fascia⁸ - het bindweefsel van ons systeem - wordt gezegd dat het de geheugenbank van ons lichaam is. Het gaat samen met ons emotionele brein. Als wij dingen meemaken registreren wij die dingen via al onze zintuigen. Via de amygdala⁹ komt er een gans cascadesysteem op gang dat opdracht geeft aan ons limbisch systeem om de dingen die we meemaken op te slaan zodanig dat we daar zus en zo op reageren. Dat gaat razendsnel, er komen hormonen vrij die ons stresssysteem in gang doen schieten en hop, er is reactie. Het is belangrijk dat de momenten van stress in ons systeem worden afgewisseld door momenten van rust. Hoe kan het systeem terug tot rust komen? Door genoeg liefde en aandacht te krijgen. Maar wat gebeurt er heel vaak? Het tot rust komen komt er niet, dus die hormonen blijven rondrazen. Uiteindelijk dwarrelen ze neer en ontstaan er energetische muurtjes rond. Dat worden dan herinneringen die - bevroren in de tijd - in je systeem aanwezig blijven. Eigenlijk wil je systeem altijd in homeostase zijn, in evenwicht. Door de stressreactie die er is geweest en die bevroren is in de tijd, zal je reactie al bij voorbaat vaststaan mocht er zich weer iets voordoen. Hup, bij de kleinste vergelijkbare actie, schiet alles direct in gang. Wat wij met cranio en SER doen is mensen begeleiden in dat limbisch systeem, in dat emotionele brein. Mensen in het heden uitnodigen, nu er andere tools voorhanden zijn, om op een andere manier met het opgeslagen materiaal om te gaan. We gaan luisteren naar wat ons lichaam zegt. Want als ons stresssysteem opnieuw in gang schiet, zullen we dat ook opnieuw voelen in onze organen, in ons hart bijvoorbeeld. Maar evengoed in onze spieren, of in ons spijsverteringsstelsel. Bij

---

⁸ **Fascie** (Latijn: *fascia*) is een bijzonder bindweefsel dat ligt rond spieren, botten en gewrichten. Fascie geeft ondersteuning en bescherming aan die lichaamsdelen en het geeft structuur aan het lichaam. Fascie is één van de drie soorten bindweefsel: de andere twee zijn ligamenten en pezen. (wikipedia)

⁹ De **amygdala** is een amandelvormige kern van neuronen. Er zijn twee amygdalae, die diep in de temporale kwab van de hersenen liggen en deel uitmaken van het limbisch systeem. Er bestaan veel verbindingen met de nabijgelegen cortex orbitofrontalis en ventromediale prefrontale cortex. Dit circuit speelt een centrale rol bij de verwerking van weersinwekkende prikkels en regulatie van angst. De amygdala legt verbanden tussen informatie die van verschillende zintuigen afkomstig is en koppelt deze aan emoties. Bij iedere nieuwe situatie bepaalt het individu welke emotionele reactie het meest zinvol is. (wikipedia)

heel veel mensen blijft de alarmfunctie continue hoog staan waardoor hun systeem voortdurend wordt getriggerd, waardoor ze uiteindelijk ziek worden.

Bewustzijnsfitness

Ik ging eerder praten met Bruno Braeckman, hij is acupuncturist. Hij stelt dat emotionele ladingen zich kunnen vastzetten en erfelijk kunnen overgebracht worden naar een volgende generatie. Via een acupunctuurbehandeling kan hij de energiestromen vrij maken waardoor de lading kan circuleren en kan worden afgevoerd zodat ze geen belasting meer vormt in het systeem van de persoon.

TV: 'Ik hoorde over zijn werk. Het is erg interessant. Maar voor mij is het heel belangrijk dat mensen zich bewust zijn van wat er speelt en wat er gebeurt.'

Je bedoelt dat de lading niet zomaar wordt weggenomen, zonder meer?

TV: 'Ja, dat bedoel ik. Het allermoeilijkste is om al die aspecten van jezelf te accepteren. Weet je, iedere mens staat waar hij staat op dat moment. Je kan niets forceren. Je inzichten komen als je er klaar voor bent.'

Ze strekt even haar benen en kijkt me terug aan.

'Je vroeg me in het begin van dit gesprek of individuen iets kunnen injecteren in het systeem waardoor het systeem gaat verschuiven. Als mensen *echt* kunnen voelen in hun leven en als ze hun schaduwstukken kunnen bekijken en verwelkomen, dan geloof ik wel dat ze iets kunnen betekenen ook voor anderen. "You lead by example," zoals ze zo mooi in het Engels zeggen.

Of zoals in het opstellingswerk, doordat één schakel in het systeem iets doet, iets oplost, krijg je beweging in het ganse systeem?

TV: 'Absoluut. In die zin geloof ik wel dat je iets kan injecteren, dat je iets kan teweegbrengen in het groter systeem. Belangrijk daarbij is dat we ons bewust zijn van het *waarom* we iets meemaken.'

Is dat wat je bedoelt met 'bewustzijnsfitness'?

TV: 'Daarmee bedoel ik dat het niet vanzelf gaat. Eerst moet het patroon waarmee we reageren zichtbaar worden. Als we het dan willen omvormen, dan moeten we aan bewustzijnsfitness doen.'

Je bedoelt: het is niet omdat je een inzicht hebt gekregen dat het patroon zomaar verandert?

TV: 'Inderdaad.'

Dan krijg je "uitnodigingen"? Ik gebruik mijn vingers aan aanhalingstekens. Tina knikt met een glimlach.

TV: 'Dan krijg je uitnodigingen om te oefenen, om een andere weg te nemen. Om je af te vragen: waarom zit ik in deze situatie? Waarom heb ik dit aangetrokken? Weet je, in alles wat je overkomt gaat het erom hoe je met de dingen omgaat.'

Ze drinkt een slokje thee. Even is het stil.

'Er gaat een enorme kracht van uit wanneer je de dingen die in je leven gebeuren als uitnodigingen bekijkt. Ik zal eerlijk zeggen, dat is is niet altijd makkelijk. Ik moet denken aan een periode nog niet zo lang geleden waarin een goede vriend van mij, een osteopaat in Zwitserland, stervende was van kanker. De laatste dagen waren we met drieën continu bij hem: een goede vriend van hem, zijn vriendin en ik.' Ze zucht met een zachte glimlach. 'De mensen van het ziekenhuis noemden ons de

drie engelen, niet alleen omdat we er dagenlang rondwaarden maar ook omdat er een soort van ontspannen sfeer was. Het was zwaar maar toch maakten we veel grapjes.’ Haar wenkbrauwen maken een kronkel. ‘Ik voel me dankbaar nu dat ik het heb mogen meemaken maar ik ga eerlijk zijn, toen ik terugkwam uit Zwitserland nadat hij was gestorven, had ik zin om aan alles de brui te geven. Wat doet het er eigenlijk toe wat ik doe, vroeg ik me af.

Over de jaren had ik hem verschillende keren behandeld. Mijn ego voelde zich schuldig omdat ik hem niet had kunnen helpen.’ Tina kijkt voor zich uit, haar handen rusten op haar bovenbenen. De wijsvinger van haar ene hand beweegt zachtjes heen en weer.

Je voelde je schuldig omdat het werk dat je deed via de behandelingen de kanker niet heeft kunnen tegenhouden?

TV: ‘Ja, omdat hij zijn vertrouwen in mijn handen legde en toch is gestorven. Hij was pas vierendertig.’ Het lijkt een kleine streling, de wijsvinger die beweegt over haar been. ‘Gelukkig heb ik daar met mijn partner goed kunnen over spreken. Het gebeurde heeft me geholpen om op een diepe manier in te zien dat ik een klein radertje ben in een groot raderwerk waarin ik mijn ding doe.’

Hoe was het voor hem?

Ze trekt haar schouders op.

TV: ‘Moeilijk hé, hij wou niet gaan... Maar wat wel mooi is, is dat ik een bijzonder contact met zijn dochttertje heb overgehouden. Negen is ze nu en ze spreekt er al over om te komen studeren in Gent en bij mij op kot te komen, ze wil osteopate worden, net als haar vader.’

Ze zegt het lachend en ik knik.

‘Weet je wat het mij heeft gebracht? Dat het goed is om los te laten dat je de wereld moet redden.’

Ze lacht opnieuw en ze vouwt haar handen samen.

‘Bijvoorbeeld, vanmorgen was hier iemand, een jong meisje van vierentwintig. Een jaar geleden was ze hier voor het eerst, ze worstelde continu met zelfmoordgedachten. Haar ouders waren erg ongerust, haar zus ook, die was hier zelf ook geweest voor een behandeling tijdens haar zwangerschap. Ik gaf het meisje een craniobehandeling in stilte en zij voelde zich al meteen een heel stuk beter. Ze is nog wel een paar keer wat wankel geweest maar nu is het weg. Ze zei het zelf vanmorgen, “het is ongelooflijk, dat donkere, dat willen gaan, het is weg uit mijn systeem”. En dan denk ik voilà, in dat groot patchwork, in dat enorm radersysteem, beweegt zij nu op een andere manier.’

Zijn er dingen waar je spijt van hebt?

Er volgt een lange stilte, ik vraag me af of ik mijn vraag moet intrekken.

TV: ‘Ja, er zijn wel dingen waar ik spijt van heb. Ik heb spijt dat ik niet... hoe moet ik dat zeggen...dat de situatie niet zo is kunnen zijn dat ik verder kon met de vader van mijn kinderen. Ik heb spijt naar hen toe. Hoewel zij zelf zeggen, ‘mama, dat is oké’, wringt het toch wel.’

Stysteemverschuiving

Als je kijkt naar dit momentum in de tijd. Ben je dan optimistisch?

‘Ik ben wel optimistisch ja maar tegelijk is er ook dit: het is nu eenmaal nog nooit gemakkelijk gegaan in de geschiedenis. Kijk naar de evolutie en hoe die in ons brein vertegenwoordigd is. Er is ons wormbrein of vissenbrein, daarboven de pons, ons reptielenbrein, daarboven het limbisch systeem

waar de emoties zitten en daarboven de grote cortexen. Eigenlijk zit de ganse evolutie ook nog eens in onze hersenen vevat. Ik zou er veel over kunnen vertellen maar dat zou ons te ver brengen. De bedoeling is, kort door de bocht, dat alles zich in de juiste periode kan ontwikkelen mits genoeg liefde en aandacht. Een fantastisch boek hierover is dat van Chilton Pearce¹⁰, intussen al overleden. Het komt hierop neer. Ons systeem heeft altijd te maken gehad met overleven. Overleven, overleven. De kracht van het leven zet zich verder, van de eencelligen in het water, naar halfwater/halfland dieren, naar reptielen, zoogdieren, enzovoort. Elkaar doden om te kunnen eten, dat is de natuur. Dat wordt gezegd: dat is de natuur! Ik kijk daarnaar en denk "oké maar", met onze prefrontale cortex hebben wij ons als soort kunnen ontwikkelen, zodanig dat we kunnen denken in de toekomst, dat we kunnen plannen, analyseren. We kunnen voelen wat rechtvaardig is, we hebben een geweten. Weet je, in het collectieve hebben dieren ook een geweten, die gaan niet zomaar een ander dier opeten, zomaar moorden zullen ze niet doen. Wij doen dat wel. Mensen vermoorden. Kijk naar de wereld, naar Aleppo enzovoort. Dat is predatorenergie. Dat is het ontwerp, het zit er in.

Bedoel je nu dat er een ontwikkeling is, dat je als samenleving evolueert of net omgekeerd dat die predatorenergie altijd zal aanwezig zijn?

TV: 'Ik denk dat die predatorenergie er altijd zal in zitten, maar tegelijk ligt er een enorme kracht in dat bewustzijnsaspect. Er is zoveel potentieel. Weet je, een heel groot percentage van ons brein wordt nu gewoonweg niet gebruikt. Niet.' Ze krabt zich even in de haren. 'Ik denk nu ineens aan een vrouw, Tonetti¹¹ - een Russische vroedvrouw die de naam van haar Italiaanse man overnam - zij heeft een film gemaakt: "birth into being". Zij stelt dat - mocht een ganse generatie op een natuurlijke en liefdevolle manier worden geboren, vanuit een krachtige vrije baarmoeder - we een andere wereld zouden hebben. Ik geloof dat ook wel. Je kan je schouders optrekken en zeggen "mocht dit, mocht dat", je kan zeggen "zo is het nu eenmaal in de wereld" maar waarom zou het niet kunnen anders zijn? Dat is toch evolutie?'

Ik vraag me af, als je nu genoeg onderdelen van het systeem hebt, mensen dus, die een soort van bewustzijnsverruiming doormaken... Bewustzijns groei laat je toe om je verbonden te voelen, om je een essentieel deel van een groter systeem te voelen waardoor het systeem zou kunnen verschuiven?

TV: 'Ja, daar ben ik van overtuigd.'

In die zin is het werk dat je persoonlijk doet, ook werk voor het geheel?

TV: 'Absoluut. En zeker omdat, als we nu terugkeren naar familieopstellingen, omdat er in de velden iets kan gebeuren zodat de volgende generaties verlost zijn van de systeemdruk.'

---

¹⁰The Crack in the Cosmic Egg: New Constructs of Mind and Reality, by Joseph Chilton Pearce.

The classic work that shaped the thought of a generation with its powerful insights into the true nature of mind and reality.

- Defines culture as a "cosmic egg" structured by the mind's drive for logical ordering of its universe.
- Provides techniques allowing individuals to break through the vicious circle of logic-based systems to attain expanded ways of creative living and learning.

¹¹ The *Birth Into Being Method*, crafted by Elena Tonetti-Vladimirova, is a graceful shortcut to creating new reference points in the nervous system by Re-Coding the original subconscious Imprint. Elena developed this very effective and fast method of healing the birth trauma in adults, which allows unleashing the dormant flow of the primal creative Life Force. It inspires the profound quality of presence in the body, which assures our strength, compassion and health. In freedom from fear and pain, we can birth our new Reality, based on common sense. (<http://www.birthintobeing.com/>)

Kan je uitleggen wat systeemdruk is?

TV: 'Systeemdruk betekent dat als er iets niet is opgehelderd in een familiesysteem. Een of meerdere leden van de familie - dat kan ook zijn in de verdere generaties - kunnen daar last van hebben. Met last hebben bedoel ik: alles wat hen tegenhoudt om vol in het leven te leven. Het kan gaan over pijn, depressie, relationele of financiële problemen, etc etc... Die personen ervaren of representeren - meestal onbewust - de systeemdruk van een familiesysteem dat heel wil zijn, in balans. In mijn eigen leven bijvoorbeeld werd het me duidelijk waarom ik zo'n diepe heimwee had telkens ik terugkeerde uit Spanje, terwijl mijn moeder daar geen last leek van te hebben. Ik rouwde in haar plaats. Dat komt vaak voor als het trauma accuut is: de eerste generatie duwt het trauma opzij, de volgende generatie voelt de systeemdruk en wordt uitlaatklep voor onverwerkt trauma in het systeem. Er kwam voor mij enorm veel verlossing door met opstellingswerk naar mijn situatie te kijken.'

Ik knik.

'Kijk, in mijn ideale wereld zou ik graag mensen opleiden om cranio sessies te geven bijvoorbeeld specifiek aan mensen die een kind willen krijgen. Zodanig dat zowel de man als de vrouw een SERsessie kunnen krijgen om te zien of alles verlost is wat zit opgesloten in het lichaam.'

Zodat je zo weinig mogelijk ballast doorgeeft?

TV: 'Ja, zodat je via die weg al zo weinig mogelijk ballast doorgeeft, en dat je dan liefst op een liefdevolle manier vrijt met elkaar, en dat de zwangere en het kind begeleid worden met cranio gedurende de maanden voor de geboorte. Ik ben ervan overtuigd dat je dan een heel andere generatie van mensen krijgt.'

Waw.

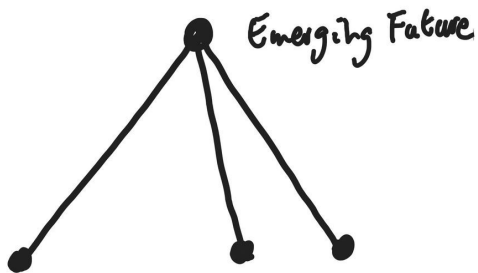
TV: 'Wat?' Tina moet lachen om mijn grote ogen.

Ik bedenk mij zojuist dat ik begeleid ben geweest zonder het te beseffen. Omdat ik iets aan mijn rug heb zocht in ondersteuning tijdens mijn zwangerschappen bij een osteopaat in de buurt. Ze was gespecialiseerd in zwangeren en baby's. Ik wist toen niet wat craniosacraal werk was maar dat was onder meer wat ze met me deed toen, besef ik nu. Een osteopatische behandeling voor mijn rug gekoppeld aan een diepe ontspanning geleid door haar handen. Los van de behandeling gaf ze me ook het vertrouwen dat het zou lukken ondanks mijn rugproblemen. Ook bij mijn derde zwangerschap toen het kind in stuit bleek te liggen.

Tina schenkt thee in haar kopje en het mijne. Ik moet denken aan de vele worstelingen die ik al heb doorploegd.

Ik denk wel dat het goed was geweest had ik bijvoorbeeld opstellingswerk gedaan voor ik mijn kinderen kreeg, ik denk wel dat ik dingen heb doorgegeven.

TV: 'Kijk,' ze zet prompt de theepot terug op het tafeltje,' dat is nog iets waar ik spijt over heb. Dat ik niet wist wat ik nu weet toen ik 27 was.' Ze lacht.

Is dat waar er beweging mogelijk is, denk je? Dat elke generatie wat bagger opruimt zodat de volgende minder moet struikelen?

TV: 'Voor een stuk wel maar ik denk ook dat er beweging mogelijk is door op andere fronten te werken. Op organisatieniveau bijvoorbeeld.'

Er is veel *burn-out* werkgerelateerd. Maar je ziet ook een soort van *crise cardiaque* op maatschappelijk level.

TV: 'Absoluut. Het gaat erover dat mensen zingeving nodig hebben in hun leven. Kijk naar het systeem dat na de tweede wereldoorlog werd ingevoerd en dat gebaseerd is op consumptie, intussen weten we, dat werkt gewoon niet. Mensen hebben nood aan zingeving om gelukkig te zijn. Ik denk dat we zullen evolueren naar nieuwe economische modellen, een ander soort economie. Daar zijn meer en meer mensen mee bezig. Jonge mensen die het anders willen. Economisch en op vlak van samenleven. Er is een enorme behoefte aan terugkeren naar contact met de natuur. Ook in de schoolse systemen is verandering nodig, het klopt niet langer om slaafjes te creëren. Het gaat om verbondenheid en samenwerken.'

Ze zwijgt even en neemt een slok thee.

'Er is wel een soort van bewustwording die op gang komt bij een zekere groep mensen, maar ik voel een groot verlangen om het nog veel sterker te zien doordringen in meer en diepere lagen van de bevolking.' Haar ogen vernauwen zich tot speeltjes terwijl ze inzoomt op de muur aan de andere kant van de ruimte.

'In 2013 volgde ik een extra opleiding voor opstellingen in bedrijven, organisaties of instituten. In Nederland - waar ik mijn opleiding volgde - is er heel wat openheid om vanuit structuren met opstellingen te werken. De stad Amsterdam bijvoorbeeld deed een opstelling om te onderzoeken: "hoe kijken de bewoners van de stad naar ons als gemeente, als instituut?" Met wat ze leerden uit de opstelling hebben ze acties opgezet om veel meer in rechtstreeks contact te treden met de bewoners.'

Transformatie

Is het de kracht van opstellingswerk dat je de rol van een observator aanneemt zodat je een losmaking van de verstrengelingen verkrijgt?

TV: 'Ja, fenomenologisch kijken noemen we dat. Iemand die opstellingen op een goede manier begeleidt is daar erg goed in. Hij zal vanuit het 'lege midden' kijken naar alle partijen, maar ook naar de geschiedenis van - in dit geval de organisatie of het bedrijf. Het kan ook gaan over de gemeente, een overheidsinstelling, de regering... Opstellingswerk gaat niet alleen kijken naar "wat is er nu aan de gang" maar gaat over de dingen opentrekken. Niet dat alles daarom expliciet moet benoemd

worden maar als begeleider heb je er wel oog voor. Je stelt vragen en als het opportuun is zal het verborgene meekomen in de opstelling en kan zo het grotere plaatje worden bekeken. Het zal meekomen in het *wetende veld*, zoals we dat noemen, in het veld waar alles zich afspeelt, in het onzichtbare.

Je hebt het zelf al meegemaakt in een opstelling, je komt terecht in een veld waar verleden, heden en toekomst bij elkaar komen te liggen. Zo is het mogelijk dat dingen, ik zou durven zeggen, verlost geraken, opgelost geraken.'

Bedoel je dat in een opstelling het verleden, heden, toekomst fluïde is, dat je er kan in bewegen?

TV: 'Absoluut. Natuurlijk is dit heel moeilijk om uit te leggen aan laat ons zeggen een zeer rationeel iemand, maar dat is hoe het werkt.'

Ik heb inderdaad een opstellingsdag meegemaakt. Ik moet zeggen dat er een paar mensen bij waren die ik als redelijk rationeel ingesteld zou durven bestempelen. Ze hadden meer terughoudendheid in het begin maar het was indrukwekkend om te zien hoe ook zij deel werden van het veld dat gecreëerd werd en hoe ook zij er zich gingen in bewegen. De opstelling die de meeste indruk op mij maakte was net die waar er met grote terughoudendheid, zelfs afweer werd vertrokken bij de opsteller, maar waar er een echte catharsis in plaatsvond. Denk je dat dit effect ook in organisatieopstellingen zou kunnen optreden?

TV: 'Ik zal je eerlijk zeggen, ik weet het niet, ik heb er te weinig ervaring mee.'

Een moment van stilte landt in de praktijk. Je zou vergeten dat de stad vlakbij is. Er is geen verkeer of getoeter te horen. Enkel het kraken van de vloer.

'Weet je, ik volgde de volledige opleiding voor organisatieopstellingen maar keerde daarna toch terug naar mijn praktijk met individuele begeleidingen en familieopstellingen.' Ze kijkt even rond in de ruimte. 'Mijn innerlijke stem brengt steeds weer op tafel dat er binnen die organisatieopstellingen een weg voor me ligt. Misschien is het wel daar dat er mogelijkheden zijn voor een verdere verspreiding van werk op vlak van bewustwording. Werkend in bedrijven en organisaties kan je natuurlijk vele processen op gang brengen, niet alleen binnen de bedrijven zelf maar ook in de systemen van elk individu.'

Dat lijkt me erg interessant. Het lijkt mij dat we er niet komen door enkel te werken op het individuele level. Er is ook verbinding nodig met de andere levels: dat van organisaties, systemen en samenleving.

Ik krab me even in de haren.

Ik ben zelf natuurlijk ook op zoek. Soms denk ik dat mijn weg iets te maken heeft met ontmoetingen en met mijn pen, dat ik iets kan teweegbrengen door te schrijven over mijn zoektocht, door dingen te delen. Daarover ben ik aan het tasten.

TV: 'Heel mooi, dat is erg nodig. Ik had meteen een ja-gevoel toen je me aansprak.' Ik voel een moederlijke aai en glimlach even.

Ik probeer mijn burn out te bekijken als een soort van positieve desintegratie maar ik vraag me af, is er een omgekeerde beweging mogelijk zodanig dat niet iedereen individueel in een burn out moet verzeilen om een transformatie door te maken? Kan het iets te maken hebben met bewustwording op grotere schaal? Of misschien met de skill van het fenomenologisch kijken? Het lijkt mij dat er zoveel energie verloren gaat aan vechten tegen, instandhouden van... Kunnen we niet op een meer fundamenteel level bewustwording nastreven zodanig dat er meer creatieve

energie kan vrijkomen. Die energie die we nu nodig hebben om nieuwe oplossingen, nieuwe systemen te kunnen bedenken?

TV: 'Ik denk eerlijk gezegd niet dat het of/of is. Er gebeuren enorme negatieve dingen op wereldvlak, ik zou zelf durven spreken van kwaadaardige dingen, maar dat is er altijd geweest, in feite is er op dat vlak nog niet veel veranderd. Anderzijds zijn er allerlei bewegingen aan het gebeuren, mensen die inzichten krijgen dat er dingen moeten veranderen en die er aan beginnen. In die zin zijn er nu, in vergelijking met bijvoorbeeld honderd jaar geleden, veel meer mogelijkheden gezien die relatief kleine groep dankzij communicatietechnologie zich sneller kan vermenigvuldigen. Toch vrees ik wel de "carcrash" die we nu zien - van al die mensen die *burn-out* krijgen - dat we die niet kunnen tegenhouden, dat denk ik niet.'

Bedoel je dat er nog meer desintegratie moet komen voor er iets nieuws kan komen?

TV: 'Ja, dat denk ik. Het komt nog altijd wijdverspreid voor dat mensen erg veroordelend zijn over dingen zoals *burn-out*, die het als een zwakte bekijken, als een excuus om bepaalde dingen niet te moeten doen...' Ze zucht.

'Maar er zijn witte raven, zoals Otto Scharmer van de U-theory¹² bijvoorbeeld... Sinds september volg ik een online cursus over de U-theory. Het is een radicaal ander systeem om samen te werken, om te transformeren - maar dan als groep. Je wordt je bewust van jezelf, je doet oefeningen over hoe je communiceert. Vele mensen reageren immers telkens op dezelfde manier. In het oude systeem reageer je vanuit het ego, telkens vanuit dat wat je kent, altijd vanuit bepaalde patronen, met een gesloten hart.

Bedoel je dat het gaat over 'reageren op' in plaats van 'connecteren met'?

VK: 'Ja, dat is het. Hier ga je als groep door een proces. De bedoeling is - als je het dieptepunt gepasseerd bent - dat je dan vanuit een open hart, een open geest en een open wil communiceert, dat je op een andere manier gaat samenwerken. Het gaat erom dat je je bewust wordt van je patronen, van je manier van reageren.

Kijk, je kan stellen: alles wat je van je sokken blaast, dat je ziek doet worden, laat je toe om te komen tot op dat diepste punt. Hier gaat het om de transformatie niet van een individu maar van een groep. Je komt als groep tot op het diepste punt van de U, om dan een tweede adem te krijgen en een nieuwe weg te vinden. Het is een volledig transformatieproces. Voor mij zijn er heel veel dingen die ik herken in deze theorie, het zijn dingen waar ik op individueel level al heel lang mee werk, maar wat fantastisch als dit kan worden binnengebracht in een organisatie! In Schotland is de overheid vertrokken voor een traject via de U-theory. Ik denk dat witte raven zoals Otto Scharmer diegenen zijn die er kunnen voor zorgen dat er stappen worden gezet. U-theory is voor mij een inspirerend model omdat het mensen een tool aanreikt, een handvat om samen te komen en oplossingen te zoeken voor problemen die om een ander soort oplossing vragen. Wereldwijd is de groep mensen die werkt met U-theory nog maar een niche van 100.000 mensen maar kijk, dat is er toch al, zodat een kleine groep een aantal stappen zet.'

Ik knik haar toe.

Nog één ding. Op de opstellingsdag zei je: 'Waar drama is, is geen liefde.' Kan je daar iets meer over vertellen?

TV: 'Vorig jaar ging ik naar een seminarie van Bert Hellinger, de man is 93 intussen, ik wou hem graag eens in het echt meemaken. De samenkomst was in een aula met meer dan vierhonderd mensen,

---

¹² www.presencing.com/theoryu

waarvan de helft Chinezen. De eerste dag ging over de beweging van de dochter naar de moeder. De Chinezen waren de hele tijd aan het huilen en aan het roepen. Ik had het er moeilijk mee, voelde enorm veel weerstand. De volgende dag zei Bert Hellinger: 'Alles wat je gisteren hebt gezien, is geen opstellingswerk, waar drama is, is geen liefde. Zijn jullie klaar voor het echte werk?' Ik zuchtte opgelucht. Als ik zelf opstellingen begeleid komen er wel vaak tranen maar gaat het niet over het grote drama. Als mensen met heel veel drama reageren, zitten ze meestal vast in secundaire emoties. Dat waar het echt om gaat, zit onder het drama.'

Dankjewel.

VK: 'Zeer graag gedaan.'

Ik zit terug op de fiets naar huis. De ontmoeting deint na in mijn systeem. Het is donker aan het worden, de straatverlichting is nog niet aan maar vele meters van kerstverlichting zorgen voor verlichte verbindingen over de straten heen. In de verte zie ik een voorval tussen een fietser en een automobilist. De fietser had geen voorrang maar schoot zich toch voor de wagen heen. De bestuurder opent zijn raampje en foetert iets. Waar drama is, is geen liefde, bedenk ik.

©EvaDeGroote

tekeningen: letze Oostinga